

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ: ΚΛΙΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Το κλιτικό παράδειγμα λόγιων τύπων μετοχών σε -ων ουσα, -ον / -ών, - όσα, - ών / -ών, -ούσα, -ούν

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή
 - 1.1 Παρουσίαση του θέματος
 - 1.2 Η προσέγγιση στο σχολείο
2. Το γενικότερο πλαίσιο εφαρμογής της διδακτικής πρότασης
 - 2.1 Προϋποθέσεις εφαρμογής – Επίπεδο μαθητών
 - 2.2 Βαθμός δυσκολίας
 - 2.3 Μέσα και υλικό που απαιτούνται για την υλοποίηση του σεναρίου
 - 2.4 Τοποθέτηση του ζητήματος
 - 2.5 Στόχοι της πρότασης
 - 2.6 Αφόρμηση
 - 2.7 Οργάνωση
 - 2.8 Πορεία Υλοποίησης
3. Παράρτημα
4. Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η κλιτική μορφολογία του ονόματος και του ρήματος αποτελεί ένα από τα κύρια αντικείμενα διδασκαλίας της γραμματικής στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος, κυρίως στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, ενώ στο Λύκειο ελέγχεται η γλωσσική χρήση μέσα από ασκήσεις, σε προτασιακό συνήθως επίπεδο.

Τα ηλεκτρονικά λεξικά και τα σώματα κειμένων αποτελούν πολύτιμα εργαλεία για τη διδασκαλία γραμματικών φαινομένων σε συνάρτηση με τη γλωσσική τους χρήση. Στη διδακτική μας πρόταση, σε μια αντίστροφη πορεία από την παραδοσιακή σχολική πρακτική, ο μαθητής καλείται να διερευνήσει την κλιτική μορφολογία και τη χρήση των λόγιων μετοχικών τύπων μέσα σε αυθεντικά κείμενα, αξιοποιώντας τις δυνατότητες για έρευνα που παρέχουν τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και λεξικά.

Παρουσίαση του θέματος

Η κλιτική μορφολογία λόγιων τύπων μετοχών της ΝΕ παρουσιάζει ιδιαίτερη δυσκολία για τους μαθητές, όπως φαίνεται από τα συχνά λάθη που γίνονται στον προφορικό ή γραπτό λόγο. Αυτά εντοπίζονται κυρίως στη χρήση των μετοχών

- ενεργητικού ενεστώτα, που αποτελείται από το μη συνοπτικό θέμα και τις καταλήξεις α) -ων -ουσα -ον, β) -ών - όσα -ών, γ) -ών -ούσα -ούν, ανάλογα με τη συζυγία του ρήματος (π.χ. ακμάζων -ουσα -ον / κυβερνών -ώσα -ών / αντιφρονών -ούσα -ούν),
- ενεργητικού αορίστου, που σχηματίζεται από το συνοπτικό θέμα με τις καταλήξεις -ας, ' _ασα, ' _αν (π.χ. λήξας -ασα -αν),
- παθητικού αορίστου, που σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης -είς -είσα -έν στο συνοπτικό ρηματικό θέμα (π.χ. διασωθείς -είσα -έν).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Η διδακτική πρόταση για το κλιτικό παράδειγμα των λόγιων μετοχών σε -ων παρουσιάζεται ενδεικτικά. Στη διδασκαλία μπορεί να συμπεριληφθούν οι μετοχές

ενεργητικού αορίστου σε -ας -ασα -αν και παθητικού αορίστου σε -είς -είσα -έν, που η χρήση τους δημιουργεί δυσκολία στους μαθητές.

Κατά ανάλογο τρόπο μπορεί να διδαχθεί η κλιτική μορφολογία οποιωνδήποτε γραμματικών τύπων, π.χ. επίθετων δικατάληκτων σε -ης -ες.

Οι λόγιοι τύποι μετοχών σε -ων στις Γραμματικές της Ελληνικής

Στις γραμματικές της νεοελληνικής γλώσσας οι γραμματικοί αυτοί τύποι παρουσιάζονται είτε ως **μετοχές** που αποτελούν κληρονομιά από την αρχαία ελληνική και αναβίωσαν με την καθαρρεύουσα (Mackridge 1990: 286, Τσοπανάκης 1994: 347) είτε ως **επίθετα** που προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής (Κλαίρης – Μπαμπινιώτης 2005: 234, Holton, Mackridge, Φιλιππάκη-Warbuton 1999: 87).

Στο λεξικό Κοινής Νεοελληνικής του Τριανταφυλλίδη και το αντίστροφο Λεξικό της Αναστασιάδη-Συμεωνίδη σημαίνονται ως επίθετα και στο ΛΚΝ το [κλιτικό τους παράδειγμα](#) εντάσσεται στην κλίση των επιθέτων.

Αναφορές στη χρήση τους:

Οι Κλαίρης – Μπαμπινιώτης (2005: 234) αναφέρονται στους τύπους αυτούς ως **επίθετα με συχνή χρήση κυρίως στον γραπτό αλλά και σποραδικά στον προφορικό λόγο**.

Ο Τσοπανάκης (1994: 353) αναφέρει ότι στη νέα γραπτή γλώσσα αρχίζουν να χρησιμοποιούνται με αρκετή συχνότητα, σε κείμενα κυρίως διοικητικά, –εκτός από τις μετοχές μεσοπαθητικού ενεστώτα που έχουν λόγια προέλευση– και οι μετοχές του ενεργητικού ενεστώτα, και αορίστου, καθώς και του παθητικού αορίστου, για να αποφευχθεί η χρήση των *που* και *ο οποίος*.

Κατά τους Holton, Mackridge, Φιλιππάκη-Warbuton (1999: 87) *υπάρχουν πολύ λίγα επίθετα αυτού του είδους σε κοινή χρήση, παρ' όλο που τα επίθετα αυτά είναι πολύ χρήσιμα στην τεχνική και νομική γλώσσα (ειδικότερα σε περιπτώσεις μεταφράσεων)*.

Όμως στο κεφάλαιο που αναφέρεται στα ρήματα δευτέρης συζυγίας (1999: 135,141) οι τύποι με καταλήξεις -ών -ώσα -ών και -ών -ούσα -ούν χαρακτηρίζονται και ως μετοχές ενεργητικού ενεστώτα (των ρημάτων της ομάδας Α και Β, αντίστοιχα, της δευτέρης συζυγίας), με χρήση *σπάνια*, που απαντούν κυρίως σε στερεότυπες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στο επίσημο ύφος λόγου.

Ο Mackridge (1990: 286) αναφέρεται εκτενέστερα στους πρακτικούς λόγους (στις περιπτώσεις μεταφράσεων) που οδηγούν στη χρήση της μετοχής ενεργητικού ενεστώτα σε -ων:

Όσοι μεταχειρίζονται τη μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα της καθαρεύουσας, που σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης '-ων (κατηγ. 1) ή -ών (κατηγ. 2) στο θέμα του εξακολουθητικού και κλίνεται σε όλα τα γένη, αριθμούς και πτώσεις όπως το επίθετο ενδιαφέρων (βλ. 4.2), τη θεωρούν πλεονεκτική απέναντι στην ενεργητική μετοχή της δημοτικής, επειδή μπορεί να επιθετοποιείται ή και να ουσιαστικοποιείται και γι' αυτό λοιπόν είναι χρήσιμη για τη μετάφραση των μετοχών ενεστώτα από τα γαλλικά και τα αγγλικά με την ελάχιστη προσπάθεια. Έτσι, βρίσκουμε τις φράσεις: η επικρατούσα ιδεολογία (δηλ. η ιδεολογία που επικρατεί, «the prevailing ideology»), μια φθίνουσα μειονότητα («a dwindling minority»), όπου οι μετοχές χρησιμοποιούνται ως επίθετα, ή τη φράση οι συμπαθούντες του κάθε κόμματος, με την μετοχή ως ουσιαστικό

(πβ. γαλλικά *les sympathisants*)· και μπορεί σε κάποια περίπτωση να χρησιμοποιηθεί μια τέτοια μετοχή ακόμα και με αντικείμενο: π.χ. οι περιοικούντες το Υπουργείο Συντονισμού (Τ 18 Αυγ. 1979, 8). Η μετοχή ενεστώτα χρησιμοποιείται επίσης και με εντράπελη διάθεση για να δηλώσει έναν που παριστάνει ότι είναι κάτι: π.χ. ο τροτσκίζων (θηλ. η τροτσκίζουσα), δηλ. αυτός που κάνει τον τροτσκιστή.

Προσέγγιση του θέματος στη σχολείο

Στο βιβλίο Γλωσσικές Ασκήσεις για το ενιαίο Λύκειο, στο κεφάλαιο «Από τη μορφολογία των λέξεων» (σ.111), ελέγχεται απλά η γνώση της κλιτικής μορφολογίας λόγιων τύπων μετοχών ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής και παθητικής φωνής σε μια άσκηση συμπλήρωσης κενών με τον κατάλληλο τύπο (σε πτώση, γένος, αριθμό). Το πλαίσιο της άσκησης τίθεται με τρόπο αόριστο και υπαινικτικό για τη χρήση και τη λειτουργία των τύπων αυτών, δημιουργώντας ερωτήματα τα οποία βέβαια δεν διερευνώνται σε μια μηχανιστικού τύπου άσκηση:

«Πολλές φορές [= πότε; στον γραπτό ή προφορικό λόγο; σε ποια θεματικά πεδία;] χρησιμοποιούμε λόγιους [τι σημαίνει; ο όρος αναφέρεται στην προέλευση ή και στη χρήση τους;] τύπους μετοχών στη θέση των αναφορικών προτάσεων». [σε ποιες περιπτώσεις προτιμάται η χρήση τους και σε ποιες είναι δυνατή ή προτιμότερη η χρήση αναφορικών προτάσεων στη θέση τους;]

2. Το γενικότερο πλαίσιο εφαρμογής της διδακτικής πρότασης

Προϋποθέσεις-Επίπεδο

Η πρόταση μπορεί να απευθυνθεί σε μαθητές Λυκείου.

Προϋποθέτει εξοικείωση με τη μικροδομή του Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής (του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών), με τους μηχανισμούς λειτουργίας του λεξικού σε περιβάλλον βάσης δεδομένων, με τη λειτουργία των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων και το περιβάλλον του διαδικτύου.

Βαθμός δυσκολίας

Η δυσκολία στην υλοποίηση της πρότασης είναι αρκετά μεγάλη, εξαιτίας των προϋποθέσεων που αναφέρθηκαν.

Μέσα που απαιτούνται για την υλοποίηση του σεναρίου

Αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές συνδεδεμένους στο διαδίκτυο.

- ❖ Πρόσβαση στους δικτυακούς τόπους:
[Ηλεκτρονικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής - Τριανταφυλλίδη \(ΛΚΝ\)](#)
[Σώματα κειμένων της Πύλης για την ελληνική γλώσσα του Κ.Ε.Γ](#)
[Σώματα κειμένων \(ΕΘΕΓ\) του Ι.Ε.Λ.](#)
Μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο (π.χ. [google](#), [ηλεκτρονικά αρχεία εφημερίδων](#))
- ❖ Κείμενα σε έντυπη μορφή, άρθρα, γραμματικές της Νέας Ελληνικής.

Τοποθέτηση του ζητήματος

Η διδασκαλία του κλιτικού συστήματος αυτών των λόγιων μετοχών αξίζει να αποτελέσει θέμα διδακτικής πρότασης για τους ακόλουθους λόγους:

- ο Γίνονται συχνότατα λάθη στη χρήση τους, κυρίως στον προφορικό λόγο.

Η ανάλυση κάποιων από τα άφθονα παραδείγματα «γλωσσικών μαργαριταριών» που μπορεί να συλλέξει κανείς από τα μέσα μαζικής ενημέρωσηςⁱ μας επιτρέπει να συγκεκριμενοποιήσουμε τα προβλήματα στη χρήση των τύπων αυτών.

Παραδείγματα: «Τμήμα επειγόντων περιπτώσεων», «Πρόκειται για τον υφέρπων φασισμό», «Παρέλαβα ένα επείγων γράμμα».

Ο Συχνά απαντούν λόγιοι τύποι μετοχών στον γραπτό λόγο (σχολικά εγχειρίδια θετικών κυρίως επιστημών, έγγραφα πρακτικού χαρακτήρα, διοικητικά, π.χ. αιτήσεις, νομικά κείμενα κ.λ.π.), σε στερεότυπες εκφράσεις του καθημερινού λόγου και στον λόγο των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Στόχοι της πρότασης

- ο Να μάθουν και να εμπεδώσουν οι μαθητές την κλιτική μορφολογία των λόγιων μετοχών σε -ων της ΝΕ.
- ο Να διερευνήσουν τη χρήση και τη λειτουργία τους στον λόγο.
- ο Παράλληλα, επιδιώκεται η κριτική εξοικείωση με τον τρόπο λειτουργίας των ηλεκτρονικών γλωσσικών εργαλείων (ηλεκτρονικά λεξικά και σώματα κειμένων) και η συνειδητοποίηση της χρησιμότητάς τους στη γλωσσική διδασκαλία.

Απώτερος στόχος είναι η κριτική αντιμετώπιση γλωσσικών θεμάτων μέσα από διερευνητική εργασία.

Αφόρμηση

Παρουσιάζεται στους μαθητές το πρόβλημα, με αφορμή τα δικά τους λάθη, και γίνεται συζήτηση για να διαγνωσθεί το πρόβλημα –με τη βοήθεια, αν χρειαστεί, των κλιτικών παραδειγμάτων της γραμματικής. Επιπλέον, οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν κείμενα, όπου θα εντοπίσουν λαθεμένες χρήσεις των μετοχικών τύπων. Για παράδειγμα, η εισαγωγή ενός λεκτικού τύπου σε μια μηχανή αναζήτησης (π.χ. της λέξης «επείγων» στο google) θα εμφανίσει κείμενα με λάθη (π.χ. επείγων γράμμα), που φανερώνουν ένα γενικότερο πρόβλημα στη χρήση των μετοχών αυτών. Έτσι, οι μαθητές διαπιστώνουν ότι πρέπει να αντιμετωπίζουν κριτικά τον δημοσιευμένο λόγο είτε στο διαδίκτυο είτε στα ΜΜΕ.

Οργάνωση

- Κατά την προκαταρκτική συζήτηση αποσαφηνίζεται το πλαίσιο της πρακτικής στην οποία συμμετέχουν οι μαθητές: δηλαδή, χωρισμένοι σε ομάδες θα διερευνήσουν την κλιτική μορφολογία και τη γλωσσική χρήση λόγιων μετοχικών τύπων σε -ων, αρχικά μέσα από τα κείμενα και, στη συνέχεια, εξετάζοντας το γλωσσικό υλικό που μπορούν να αντλήσουν από το ηλεκτρονικό λεξικό ΛΚΝ. Στο τέλος θα καταλήξουν στη σύνταξη του κλιτικού πίνακα των τύπων που διερεύνησαν και θα ενημερώσουν τους συμμαθητές τους για τις διαπιστώσεις στις οποίες οδηγήθηκαν.
- Δίνονται σε φύλλο εργασίας οι οδηγίες που είναι απαραίτητο να έχουν υπόψη οι μαθητές:
 - δηλώνεται από την αρχή ποιο ή ποια είναι τα ζητούμενα και οι στόχοι της διαδικασίας στην οποία συμμετέχουν,

ⁱ Ενδεικτικά: Ι. Παπαζαφείρη, Λάθη στη χρήση της γλώσσας μας, Δ. Λυπουρλής, Γλωσσικές Παρατηρήσεις, Α. Β. Μουμτζάκης, Η γλώσσα μας και τα προβλήματά της (ραδιοφωνικές εκπομπές): «Ηχώ» της Δράμας· επίσης, πολλά άρθρα σχετικά με προβλήματα στη χρήση της γλώσσας μπορεί κανείς να βρει σε αρχεία εφημερίδων.

- δίνονται πληροφορίες σχετικά με τους μηχανισμούς λειτουργίας του περιβάλλοντος των ηλεκτρονικών λεξικών και των σωμάτων κειμένων,
- δηλώνονται σε αδρές γραμμές τα στάδια της πορείας που θα ακολουθηθεί.

Πορεία Υλοποίησης

Προτείνεται μια ενδεικτική πορεία, η οποία διαχωρίζεται σε δύο φάσεις, έχοντας ως πεδίο έρευνας

α. τα κείμενα,

β. το γλωσσικό υλικό και τις πληροφορίες που παρέχει το ηλεκτρονικό λεξικό (ΛΚΝ).

Αφού ορίστηκαν οι στόχοι, τίθενται τα ειδικότερα ερωτήματα που θα διερευνηθούν:

❖ σε σχέση με την κλιτική μορφολογία των μετοχικών τύπων σε -ων

- εντοπίζετε κάποια λάθη στη χρήση τους;
- μπορείτε, με βάση τις μορφολογικές διαφορές, να τα ομαδοποιήσετε ως προς το κλιτικό τους παράδειγμα;
- υπάρχουν περιπτώσεις εμφάνισης διπλοτυπίας; υπάρχουν τύποι (σε πτώση, γένος, αριθμό) που δεν εντοπίσατε στα κείμενα; υπάρχει αναλογία στη συχνότητα εμφάνισης όλων των τύπων που εμπίπτουν στο ίδιο κλιτικό παράδειγμα; Σε ποιο συμπέρασμα οδηγείστε;ⁱⁱ
- μπορείτε, με βάση το υλικό που συγκεντρώσατε από τα κείμενα και το λεξικό να συντάξετε τον πίνακα του κλιτικού παραδείγματος; (Κάθε ομάδα θα αναλάβει ένα από τα τρία κλιτικά παραδείγματα μετοχών σε: -ων ουσιαστικά, -ον / -ών, -ώσα, -ών / -ών, -ούσα, -ούν).

❖ σε σχέση με τη γλωσσική τους χρήση και λειτουργία

- Σε ποια θεματικά πεδία χρησιμοποιούνται;
- Ποιο είναι το επίπεδο ύψους του κειμένου;
- Ποια είναι η λειτουργία τους στον λόγο; Χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά ή ως επίθετα;
- Μήπως έχουν στερεότυπη χρήση;
- Σε ποιες περιπτώσεις θα ήταν δυνατή ή προτιμότερη η αντικατάστασή τους από ισοδύναμες εκφράσεις;

Α. Αναζήτηση στα σώματα κειμένων

Α. Το κειμενικό υλικό για τη διερευνητική εργασία μπορεί να αναζητηθεί σε διάφορα έντυπα, στα σώματα κειμένων του ΙΕΛ, της Πύλης του Κ.Ε.Γ., στα ηλεκτρονικά αρχεία εφημερίδων, στο Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής, στο διαδίκτυο. Επιδιώκεται η επιλογή κειμένων από διάφορα θεματικά πεδία, από τον καθημερινό, δημοσιογραφικό, επιστημονικό λόγο. Παράλληλα, οι μαθητές καταγράφουν οικεία παραδείγματα στερεότυπων εκφράσεων, προσδιορίζοντας σε ποιες επικοινωνιακές περιστάσεις χρησιμοποιούνται.

Παραδείγματα (από το ΛΚΝ):

ⁱⁱ Τα αποτελέσματα αναζήτησης στη μηχανή του google του τύπου *επικρατουσών* (καιρικών συνθηκών) –που ζητείται στην άσκηση 4 του σχολικού βιβλίου– και της ισοδύναμης αναφορικής πρότασης αποτυπώνουν την «επικρατούσα» τάση στη γλώσσα μας να προτιμά αναφορική πρόταση (208 αποτελέσματα) αντί για τη γενική πληθυντικού στο θηλυκό γένος (7 αποτελέσματα).

Στερεότυπες εκφράσεις: Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος. Η λανθάνουσα γλώσσα λέει την αλήθεια. Επί του παρόντος. Προς το παρόν. Υπέρ το δέον. Τα δέοντα. Βαρυπενθούσα χήρα. Μετανοούσα Μαγδαληνή.

Επιστημονικός λόγος: Συγκοινωνούντα δοχεία. Αναβράζοντα δισκία

Διοικητικά κείμενα: Διοικούσα επιτροπή. Ο αιτών. Ο ενάγων. Ο υπογράφων.

Δημοσιογραφικός λόγος: Το κυβερνών κόμμα. Αποχρών λόγος. Οι κυβερνώντες. Οι αντιφρονούντες / οι αναξιοπαθούντες / οι δεινοπαθούντες. Βαρύνουσα σημασία.

Στα σώματα κειμένων του ΙΕΛ υπάρχουν οι ακόλουθες δυνατότητες αναζήτησης:

α. ενός λήμματος (δίνει ως αποτέλεσμα προτάσεις – κείμενα όπου εμφανίζονται διάφοροι τύποι του λήμματος)

β. της λέξης (δίνει ως αποτέλεσμα προτάσεις – κείμενα όπου εμφανίζεται ακριβώς ο τύπος που αναζητούμε)

γ. στατιστικών στοιχείων για την εμφάνιση των τύπων ενός λήμματος στα σώματα κειμένων· μπορεί κανείς να διαπιστώσει τη συχνότητα εμφάνισης (π.χ. σπάνια απαντά η γενική πληθυντικού του θηλυκού γένους), τη διπλοτυπία ή και την απουσία χρήσης ορισμένων τύπων.

http://hnc.ilsp.gr/find.asp

Αναζήτηση

Στοιχεία ΧρήστηΕπιλογή κειμένωνΑναζήτησηΣτατιστικάΠληροφορίες

Πρώτο κριτήριο		Δεύτερο κριτήριο		Τρίτο κριτήριο	
Λέξη ☐	παρών	Λέξη ☒		Λέξη ☒	
Λήμμα ☒		Λήμμα ☐		Λήμμα ☐	
Γραμματικός προσδιορισμός ☐	Ουσιαστικό	Γραμματικός προσδιορισμός ☐	Ουσιαστικό	Γραμματικός προσδιορισμός ☐	Ουσιαστικό
		Μέγιστη απόσταση 1 (λέξεις)	Μέγιστη απόσταση 1		

Η αναζήτηση στα σώματα κειμένων του Κ.Ε.Γ. είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, γιατί θα δώσει τις εμφανίσεις των λημματικών τύπων που αναζητούμε μέσα σε διάφορα πεδία λόγου που περιέχονται στα σχολικά εγχειρίδια, π.χ. τον επιστημονικό λόγο.

Παράλληλη Αναζήτηση

Αναζήτηση

αιτών

Εμφάνιση
☒ Συμφραζόμενα λέξεις ☐ Ολόκληρη πρόταση

Αναζήτηση για: "αιτών"

7 λέξεις με 20 εμφανίσεις [1-7]

αιτούντες (2) [αιτών - A:Nmp:Amr:Vmp, αιτών - A+sv:Nmp:Amr:Vmp, αιτών - N+sv+Hum:Nmp:Amr:Vmp]
M1635 P006 L011 ... Αμύνης 2, 54621, Θεσσαλονίκη. Οι **αιτούντες** θα ενημερωθούν για την ώρα προσέ...
M3449 P008 L010 ...ν και των αιτήσεων, από τους 376 **αιτούντες** τσιγγάνους οι 236 έχουν κάνει ήδη...

αιτούντος (4) [αιτών - A:Gms:Gns, αιτών - A+sv:Gms:Gns, αιτών - N+sv+Hum:Gms]
M2838 P007 L017 ... 'οσφυόκαμπτων συμπεριφορών' του **αιτούντος**". Φέρεται μάλιστα να καταθέτει κ...
M5306 P008 L009 ...της άδειας ικανότητας οδηγού του **αιτούντος** ή του προσώπου που τυχόν αναπληρ...
M5507 P004 L009 ...ι. "Μια απόρριψη αίτησης κάποιου **αιτούντος** ασύλου θα πρέπει να γίνεται αποδο...
N1172 P005 L006 ...κή εξάσκηση) όταν οι σπουδές του **αιτούντος** είναι τουλάχιστον κατά ένα έτος ...

αιτούντων (5) [αιτών - A:Gmp:Gnp, αιτών - A+sv:Gmp:Gnp, αιτών - N+sv+Hum:Gmp]

B. Αναζήτηση στο ηλεκτρονικό λεξικό ΛΚΝ

- [αναζήτηση πληροφοριακού υλικού για τις μετοχές σε -ων](#), εισάγοντας στο πεδίο αναζήτησης την κατάληξη: "-ων"

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

"-ων"

Καλάθι

3

Από τους τύπους που εμφανίζονται, οι μαθητές επιλέγουν (με το καλάθι αριστερά του λήμματος) και προβάλλουν μόνο τα λήμματα που ορίζονται ως 'κατάληξη λόγιας μετοχής του ενεργητικού ενεστώτα'. Στη συνέχεια θα αντλήσουν πληροφορίες για κάθε μια από τις τρεις κατηγορίες των μετοχών (ρημάτων πρώτης συζυγίας, β' συζυγίας β' τάξης, β' συζυγίας α' τάξης). Διευκρινίζονται οι όροι «λόγια μετοχή», «επιθετική λειτουργία», «ουσιαστικοποιημένη χρήση».

- [αναζήτηση του συνόλου των λημμάτων](#) του ΛΚΝ που εμπίπτουν σε ένα ή και περισσότερα από τα κλιτικά παραδείγματα που μας ενδιαφέρουν.

Ο τρόπος που θα αξιοποιηθεί το υλικό αυτό θα αποφασιστεί από τους μαθητές, σε συνεργασία με τον διδάσκοντα. (Για παράδειγμα, μπορεί να δημιουργηθούν ασκήσεις με τα παραδείγματα χρήσης μετοχικών τύπων, να επιλεγούν κάποια λήμματα για να αποσταλούν στα σώματα κειμένων κ.λ.π.)

Σύνθετη Αναζήτηση

Τύπος Λήμματος:

Κλιτικό Παράδειγμα:

Συντομογραφίες:

Στο περιβάλλον Σύνθετης Αναζήτησης του ΛΚΝ, στο πεδίο «Κλιτικό παράδειγμα» εισάγουμε (πληκτρολογώντας ή από την επιλογή «συντομογραφίες») τον κωδικό ενός ή περισσότερων από τα κλιτικά παραδείγματα που εξετάζουμε: E12 (τρέχων, τρέχουσα, τρέχον) || E12α (ανιών, ανιούσα, ανιών) || E12β (συμπαθών, συμπαθούσα, συμπαθούν) || E12στ (δρων, δρώσα, δρων). Στη συνέχεια επιλέγουμε και προβάλλουμε τα λήμματα που μας ενδιαφέρουν.

Η αναζήτηση με τους κωδικούς όλων των κλιτικών παραδειγμάτων για τις λόγιες μετοχές σε -ων μας δίνει 116 εγγραφές στο ΛΚΝ.

- συνδυαστική αναζήτηση με την επιλογή δύο ή περισσότερων κριτηρίων που προσφέρει το περιβάλλον Σύνθετης Αναζήτησης του ΛΚΝ.

Οι ίδιοι οι μαθητές μπορούν να πάρουν πρωτοβουλία για την κατεύθυνση της διερευνητικής τους εργασίας. Παράδειγμα: να γίνει αναζήτηση με κριτήριο το κλιτικό παράδειγμα σε συνάρτηση με το «επίπεδο ύφους». Επιλέγοντας «λόγιο» επίπεδο ύφους διαπιστώνεται ότι 80 από τις 116 συνολικά μετοχές αυτές που εγγράφονται στο ΛΚΝ έχουν λόγια χρήση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συνδυαστική αναζήτηση με κριτήριο το «σημασιολογικό πεδίο», π.χ «επιστημονικός όρος», για να διαπιστωθεί το πλήθος των εμφανίσεων συγκριτικά με άλλα θεματικά πεδία.

Σύνθεση

Κάθε ομάδα μαθητών παρουσιάζει τα συμπεράσματά της σε σχέση με τα ερωτήματα που τέθηκαν. Συντάσσει τον πίνακα του κλιτικού παραδείγματος που έχει αναλάβει και το μοιράζει στις άλλες, μαζί με το κειμενικό υλικό που χρησιμοποίησε.

Προεκτάσεις της διδακτικής πρότασης

- Να γίνει συζήτηση για τους λόγους που οδηγούν στη χρήση λόγιων μετοχών μέσα σε συγκεκριμένα κείμενα (στερεότυπη χρήση, πρακτικοί λόγοι, γλωσσικά ιδεολογήματα...).
- Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάγνωση και κριτική προσέγγιση άρθρων που αναφέρονται στα λάθη που γίνονται συνήθως στη χρήση λόγιων μετοχικών

τύπων και εκφράζουν την άποψη του συγγραφέα για τον τρόπο που αντιμετωπίζει το γλωσσικό αίσθημα τη χρήση των τύπων αυτών.ⁱⁱⁱ

- Να εξετασθεί πώς παρουσιάζεται το θέμα σε διάφορες γραμματικές.

ⁱⁱⁱ Δ. Λυπουρλής, Γλωσσικές Παρατηρήσεις, σ.43, 46

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αποτελέσματα της αναζήτησης του λήμματος *παρών*

Από το παρελθόν και το παρόν της πόλης αυτής αναδύεται η πρόταση για ένα μέλλον απαλλαγμένο από αγκυλώσεις και προκαταλήψεις, στηριγμένο σε όλα αυτά τα κοινά στοιχεία, που ενώνουν τους λαούς της νοτιοανατολικής Ευρώπης και, ιδίως, της σπαρασσόμενης από έριδες Βαλκανικής.
Η μεταφορά του φυσικού αερίου στη χώρα μέσα από εκατοντάδες χιλιόμετρα αγωγών, και άλλων απαραίτητων εγκαταστάσεων θα αλλάξει ριζικά τον ενεργειακό χάρτη της χώρας επιφέροντας από τη Θράκη μέχρι την Αττική προς τον παρόν :
Όλα αυτά βέβαια θα οργανωθούν σιγά-σιγά.... προς το παρόν , για το τεύχος του Σεπτέμβρη, δεν έχουμε και πολλά πράγματα, επειδή η στήλη δημιουργήθηκε προς τις αρχές Αυγούστου, όταν δηλαδή η ύλη είχε σχεδόν συμπληρωθεί, και έτσι δεν έμενε πολύς χρόνος για περισσότερα.....
Αυτά, δυστυχώς, προς το παρόν ... για το επόμενο τεύχος, όμως, θα υπάρχει σίγουρα πολύ περισσότερο υλικό.
Το θέμα των Ολυμπιακών Αγώνων, ήταν βέβαια παρόν κάθε στιγμή.

Αποτελέσματα της αναζήτησης της λέξης *παρούσα* (η αναζήτηση της λέξης γίνεται επειδή το θηλυκό γένος δεν εμφανίζεται στα αποτελέσματα της αναζήτησης του λήμματος «παρών»).

Μια Ελλάδα διαρκώς παρούσα με κύρος και φωνή στα κέντρα των αποφάσεων.
Σ' ένα κόσμο που οι εξελίξεις τρέχουν μέσα από πολλαπλάσιες πολιτικές και οικονομικές δυναμικές, η Ελλάδα είναι όσο ποτέ άλλοτε παρούσα σε όλα τα μέτωπα, σε όλα τα κέντρα λήψης αποφάσεων με άποψη, θέληση, επιμονή, με συμμαχίες στην Ευρώπη, στα Βαλκάνια, στη Μεσόγειο, στις ΗΠΑ.
Ο ΣΥΝ στην παρούσα φάση να σηκώσει τις σημαίες του, να πει τις αλήθειες του, μ' έναν τρόπο ζωντανό, επιθετικό.
Ζήτημα επιστροφής του Μανωλά στην ΑΕΚ, τουλάχιστον στην παρούσα φάση, θα πρέπει να αποκλειστεί.
Στην παρούσα στιγμή όμως δεν θα ήθελα να πω περισσότερα....
Θέλουμε να έχουμε, περισσότερο από κάθε άλλον, καλές σχέσεις με την Άγκυρα και θα καταβάλουμε όλες τις απαραίτητες προσπάθειες να βγούμε από την παρούσα κατάσταση.

Εμφάνιση στατιστικών στοιχείων για το λήμμα *παρών* στα σώματα κειμένων

A/A	Λέξη	Εμφανίσεις	Συχνότητα (τοίς χιλίοις)
1	Παρόν	2362	0,0688 ‰
2	Παρούσα	1218	0,0355 ‰
3	Παρών	1074	0,0313 ‰
4	Παρόντος	929	0,0271 ‰
5	Παρόντες	534	0,0156 ‰
6	Παρούσας	265	0,0077 ‰
7	Παρούσες	193	0,0056 ‰
8	Παρόντα	175	0,0051 ‰
9	Παρούσης	116	0,0034 ‰
10	Παρόντων	115	0,0034 ‰

11	Παρούσαν	10	0,0003 ‰
	Σύνολο	6991	0,2038 ‰

Αποτελέσματα αναζήτησης στο ΛΚΝ της κατάληξης –ων των μετοχών:

–ων –ουσα –ον [ον]: κατάληξη λόγιας μετοχής του ενεργητικού ενεστώτα ρημάτων της πρώτης συζυγίας με επιθετική λειτουργία ή σε ουσιαστικοποιημένη χρήση (πρβ. –ών –ώσα –ών, –ών –ούσα –ούν) **1.** σε στερεότυπη χρήση (εκφράσεις, φράσεις, επιστημονικό λεξιλόγιο κτλ.): Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος. Η λανθάνουσα γλώσσα λείπει την αλήθεια. Ο ενάγων. Εκ των ενόντων. Επί του παρόντος. Προς το παρόν. Υπέρ το δέον. **2.** με αυξανόμενη συχνότητα ιδιαίτερα στο γραπτό λόγο προκειμένου να καλύψει την απουσία κλιτού τύπου μετοχής του ενεργητικού ενεστώτα: Εξέχων εξέχουσα εξέχον, τρέχων τρέχουσα τρέχον, σημαίνων σημαίνουσα σημαίνον, πρωτεύων πρωτεύουσα πρωτεύον, υπάρχων υπάρχουσα υπάρχον, λανθάνων λανθάνουσα λανθάνον. **3.** (ειρ.) σε ευκαιριακούς σχηματισμούς ακόμη και – ή κυρίως– στις περιπτώσεις που το ρήμα δεν επιδέχεται λόγιες καταλήξεις: Ο παίζων ζάρια. Ένα πλοίο ταξιδεύον. [λόγ. < αρχ. επίθημα μεε. βαρύτονων ρ. –ων: αρχ. σῶζ-ων, σώζ-ων]

–ών –ούσα –ούν [όν]: κατάληξη λόγιας μετοχής του ενεργητικού ενεστώτα ρημάτων της β' συζυγίας, β' τάξης: κυρίως σε στερεότυπη χρήση (εκφράσεις, φράσεις, επιστημονικό λεξιλόγιο κτλ.) με επιθετική λειτουργία ή σε θέση ουσιαστικού (πρβ. –ων –ουσα –ον, –ών –ώσα –ών) **1.** *Βαρυνπενθούσα χήρα. Μετανοούσα Μαγδαληνή. Συγκοινωνούνται δοχεῖα. Διοικούσα επιτροπή. Οι αντ'ιφρονούντες / οι αναξιοπαθούντες / οι δενοπαθούντες.* **2.** *Ο αιτών. Κροτούν αέριο.* [λόγ. < αρχ. επίθημα μεε. περισπώμενων ρ. της β' τάξης –ών: αρχ. κρατ-ών]

–ων –ων –ον [ον] αρσ. και θηλ. γεν. –ονος, αιτ. –ονα, πληθ. –ονες, γεν. –όνων, αιτ. –ονες, ουδ. γεν. –ονος, πληθ. –ονα, γεν. –όνων: κατάληξη λόγιων τριγενών και δικατάληκτων επιθέτων μέσα στην πρόταση λειτουργούν συνήθως σε θέση κατηγορουμένου ή ουσιαστικού: Αγνώμων, αλλόφρων, ισχυρογνώμων, μετρίφρων, σώφρων· συχνά μεταπλάθονται για να προσαρμοστούν στη μορφολογία της νέας ελληνικής: **I.** το αρσενικό γένος **1.** μεταπλασμός σε –ονας, στην περίπτωση που η αποδιδόμενη από το επίθετο ιδιότητα αφορά πρόσωπο: Βασιλόφρονας, εθνικόφρονας, ισχυρογνώμονας, μετρίφρονας. **2.** μεταπλασμός σε –ονος, κυρίως στην περίπτωση που η αποδιδόμενη από τα επίθετα ιδιότητα δεν αφορά πρόσωπο, χωρίς να αποκλείονται και αναλογικοί σχηματισμοί αυτών των επιθέτων σύμφωνα με την απλοποίηση σε –ονας: Ατέρμονος, επίμονος. **II.** το θηλυκό γένος: μεταπλασμός σε –ονη με επικρατέστερη προς το παρόν τη χρήση του λόγιου τύπου σε –ων: Αλλόφρονη, ευγνώμων, ατέρμωνη. **III.** το ουδέτερο γένος: μεταπλασμός σε –ονο με επικρατέστερη προς το παρόν τη χρήση του λόγιου τύπου σε –ον: Ατέρμονο. **II** σε ορισμένες περιπτώσεις το λόγιο ουδέτερο σε –ον ανεβάζει τον τόνο στην προπαρλήγουσα: Ο ευδαίμων, η ευδαίμων, το εύδαιμον. [λόγ. < αρχ. κατάληξη επιθέτων –ων: αρχ. σῶφρ-ων –ονας: μεταπλ. με βά ση την αιτ. για προσαρμ. στη δημोट. · –ονος: μεταπλ. κατά τα επίθ. σε –ος για προσαρμ. στη δημोट.]

Από τα αποτελέσματα αναζήτησης στο ΛΚΝ

Αναζήτηση για: Κλιτικό παράδειγμα: E12 (τρέχων, τρέχουσα, τρέχον) || E12a (ανιών, ανιούσα, ανιόν) || E12β (συμπαθούσα, συμπαθούν) || E12στ (δρων, δρώσα, δρων)

116 εγγραφές [1 - 10]

- **ακμάζων –ουσα –ον** [akmázon] [E12](#): (λόγ.) που ακμάζει: [λόγ. < αρχ. ἀκμάζων μεε. του ἀκμάζω]
- **άκων –ουσα –ον** [ákon] [E12](#): (λόγ.) ANT εκών. που κάνει ή που παθαίνει κάτι χωρίς τη θέλησή του· α αθέλητος, συνήθως σε επιρρηματική χρήση, στην απαρχ. [λόγ. < αρχ. ἄκων, –ουσα, –ον]
- **αναβράζων –ουσα –ον** [anavrázon] [E12](#): που αναβράζει: [λόγ. μεε. του αναβράζω]
- **αναξιοπαθών –ούσα –ούν** [anaksioparothón] [E12β](#): (λόγ.) που αναξιοπαθεί: || (ως ουσ.): [λόγ. μεε. τς αναξιοπαθῶ]
- **ανατέλλων –ουσα –ον** [anatélon] [E12](#): που ανατέλλει: [λόγ. < αρχ. ἀνατέλλων μεε. του ἀνατέλλω]
- **ανθών –ούσα –ούν** [anthón] [E12β](#): (λόγ.) που βρίσκεται σε ανάπτυξη, σε ακμή: [λόγ. < αρχ. ἀνθών με ἀνθῶ]

Βιβλιογραφία

ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. Η νέα ελληνική μετά τη διγλωσσία διγλωσσία
([Η κοινή νέα ελληνική και οι λόγιες επιρροές της](#)) *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη
Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

MACKRIDGE, P. 1990. Η Νεοελληνική Γλώσσα. Περιγραφική ανάλυση της
Νεοελληνικής Κοινής. Αθήνα: Πατάκης, 285- 289.

HOLTON, D., MACKRIDGE, P., ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ-WARBUTON, E. 1999.
Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Πατάκης.

ΚΛΑΙΡΗΣ, Χ. – ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ, Γ. 2005. Γραμματική της Νέας Ελληνικής,,
Δομολειτουργική –Επικοινωνιακή. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ, Α. 1994. Νεοελληνική Γραμματική. Αθήνα, 347- 354.

ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ, Δ. 1990. Γλωσσικές Παρατηρήσεις. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής,
43-47

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΗ, Ι. 1997. Λάθη στη χρήση της γλώσσας μας. Αθήνα: Σμίλη.